

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.45173>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 12.07.2020
Kabul Tarihi: 06.09.2020
On-line Yayın: 26.10.2020

Article Type: Research article
Submitted: 12.07.2020
Accepted: 06.09.2020
Published Online: 26.10.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Ataş, M.S. & Sirem, Ö. (2020). Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Journal of History School*, 48, 3256-3273.

**ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN AKRAN İLİŞKİLERİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ¹**

Mehmet Sena ATAŞ² & Özgür SİREM³

Öz

Bu çalışmada özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada özel yetenekli öğrencilerin öğretmen görüşlerine göre akran ilişkileri ve sosyal ilişkilerde ne gibi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme yaklaşımının kullanıldığı çalışmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan ve il merkezinde olan bir Bilim ve sanat Merkezinde eğitim veren 2'si kadın 6'sı erkek olmak üzere 8 öğretmenle çalışma yapılmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme soruları veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Yapılan çalışmada öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre, özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerinde; kazanma hırsı, kurallara bağlılık, anlaşılma isteği, ortak ilgi, ısrar, şımartılma, aidiyet ve beklenti baskısı oluşturduğu, sosyal ilişkilerde ise; kıskançlık, liderlik, benmerkezcilik ve en iyi olma arzusu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada özel yetenekli öğrencilerin cinsiyet ayrımı yaptıkları, kız öğrencilerin sosyal ilişkilerde erkek öğrencilerden daha iyi oldukları bulgusu elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50.

²Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Van İpekyolu Şehit İbrahim Karaoğlanoğlu İlkokulu, mehmentsenaatas@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-2041-1523

³Dr., Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eğitim Programları Dairesi, dr.ozgursirem@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8404-5617

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

sonuçlara göre, özel yetenekli öğrencilerin anlaşılacak istedikleri, ortak ilgi alanları olan diğer öğrencilerle daha iyi akran ilişkisi kurabildikleri, sosyal ilişkilerde sorun yaşadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli öğrenciler, Akran ilişkisi, Bilim ve sanat merkezi.

Investigation of Superior Talent Students' Peer Relations Within the Teachers' Views

Abstract

In this study, it was aimed to examine peer relations of gifted students according to teachers' opinions. In the research, it was determined that gifted students had peer relationships and what kind of problems they had in social relations according to the opinions of teachers. Case study method, one of the qualitative research methods, was used in the research. In the research using the criterion sampling approach, which is one of the purposeful sampling methods, 8 teachers, 2 of whom were women and 6 were men, were educated in a Science and Art Center in the Eastern Anatolia Region in the 2019-2020 academic year. In the research, semi-structured interview questions were used as data collection tools. Content analysis was used in the analysis of the data obtained in the research. According to the data obtained from the opinions of the teachers in the research, in the peer relationships of gifted students; In the social relations, where the ambition of winning, adherence to the rules, the desire to be understood, common interest, insistence, pampering, belonging and expectation pressure; It was found that there was jealousy, leadership, self-centeredness and the desire to be the best. In addition, it was found in the research that gifted students make gender discrimination and female students are better than male students in social relations. According to the results obtained in the research, it was seen that gifted students wanted to be understood, they could establish a better peer relationship with other students with common interests, and had problems in social relations.

Keywords: Gifted students, Peer relationship, Science and art center.

GİRİŞ

Bir grubun üyesi olma başkalarıyla birlikte yaşama, onlardan kabul görme, arkadaşlık, sevmek ve sevilme gibi sosyal ihtiyaçlar insanlar için önemlidir. Fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi kişinin diğer ihtiyaçları için bir kaynak oluşturmaktadır. İnsanların sosyal ihtiyaçları giderilmezse, bu kişiler toplumdan soyutlanır ve aidiyet duygusundan mahrum olarak kendilerini yalnız ve terk edilmiş hissedeceklerdir. Aile kurma ve çevredeki bireyler ile duygu

alışverişinde bulunma isteği sosyal ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır (Gürcan, 2013).

Çocuklar okul çağına geldiklerinde okul ortamında bir arkadaş grubu edinmek ve bu grupta arkadaşlarınca kabul edilmek isterler. Çocuklar bu dönemde arkadaşlarıyla birlikte çeşitli oyunlar oynayıp etkinlikleri katılarak sosyal kuralları ve kendilerini ifade etmeyi öğrenirler (Parker ve Gottman, 1989; Lease, Musgrove ve Axelrod, 2002). Arkadaş olma; okullu olmanın gerektirdiği rutin bir mecburiyet değil bilakis çocuğun ömür boyu yaşayacağı insanlarla ilişki kurma ve sosyalleşmenin temel basamağının atıldığı çok önemli bir mihenk taşıdır. Fakat bazı çocuklar diğer çocukların kolay bir şekilde baş edebileceği stres ve kaygı ile karşı karşıya kalmakta ve bu durum yetişkinlik döneminde de devam edebilmektedir (Asher ve Parker, 1989).

Özel yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri akranlarına göre farklılık gösterebileceği için bu çocukların zaman zaman farklı sosyal ve duygusal sorunlarla karşı karşıya kalmasına sebep olabilmektedir. Farklılıkları kabul etmeyen toplumun bir parçası olma konusunda özel yetenekli öğrencilerin birçoğu problemler yaşar (Neihart, 2006). Bu çocukların okuldaki arkadaş ilişkileri, onların okul başarılarını etkileyen önemli faktörlerden biri olan sosyal uyumlarını etkilemektedir (Oğurlu ve Yaman, 2010). Bazı durumlarda, yetenekli çocuklar kendi entelektüel güçleri diğer yetenekleri ile eşleşmediğinde sorun yaşayabilir. Örneğin: Özel yetenekli çocuklar soyut kavramları entelektüel olarak anlayabilir, ancak bu kavramları duygusal olarak ele alamaz, ölüm, gelecek, cinsiyet ve diğer gelişmiş konularla ilgili yoğun endişelere yol açabilir.

Özel yetenekli çocukların fiziksel gelişimi, entelektüel olarak hayal edebilecekleri bir görevi tamamlayamamalarına yol açabilir. Bu aşırı hayal kırıklığına ve dışarı çıkamamaya yol açabilir. (Mükemmeliyetçilik de bu hüsrana içinde bir rol oynayabilir) Özel yetenekli çocuklar sınıf seviyesinin üzerinde okuma, konuşma ve hatta akıl yürütme yeteneğine sahip olsa da bu yetenekler her zaman olumlu yönde kullanılmayabilir. Örneğin: Özel yetenekli çocuklar tartışmacı ve / veya manipülatif olabilirler (Yetişkinler genellikle bu çocukların küçük avukat olduklarını belirtmektedirler). Ebeveynler ve diğer yetişkinlerin, mantıksal ve ikna edici argümanlar için kredi verilmesine rağmen, bir çocuğun hala bir çocuk olduğu ve ne kadar zeki ya da sevimli olursa olsun uygun bir disiplini gerektirdiği unutulmamalıdır (Bainbridge, 2019).

Çocukların arkadaş ortamına dâhil olma isteği ve sonrasında ortamdaki sosyal ilişkilerini etkileyen kendilerinden kaynaklı bireysel farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılıklardan biri de çocuğun üstün zekâlı olmasıdır. Üstün zekâlı çocuklar uzmanlar tarafından yapılan çeşitli test ve uygulamalar sonucu

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

zekâ testinden 130 ve üzeri puan alan bireylerdir. Normal gelişen çocuklardan farklı olarak üstün zekâlı çocukların ilgi ve istekleri çeşitli olduğundan üstün zekâlı çocukların farklı arkadaş grupları gereksinimi vardır. Bunun dışında üstün zekâlı çocukların bir işi yapabilmekteki ileri seviyeleri kendilerinden yaşça büyük bireylerle arkadaşlık kurmalarına sebep olabilmektedir. Coleman ve Cross (2001) göre üstün zekâlı öğrenciler arkadaşlarını kronolojik yaşlarından ziyade zekâ yaşlarına göre seçmektedir. Bunun dışında bazı üstün zekâlı çocuklar akranlarını kitaplardan seçmektedir (Webb, 1994).

Pek çok araştırmacıya göre özel yetenekli çocuklar akranları ile kıyaslandığında zihinsel, sosyal, kişilik ve fiziksel boyutlarda daha farklı bir gelişim süreci içerisinde (Clark, 2007). Özel yetenekli çocuklar bu tür bireysel özellikleri ile bulundukları grubun kurallarına uyma arasında yaşadıkları çatışmanın stresinden kurtulmak için yalnız kalmayı tercih edebilirler (Webb, 1994). Roberts ve Lovett (1994) özel yetenekli çocukların karşılaştığı bir takım içsel ve dışsal kuvvetin mükemmel olma gereksinimi geliştirmelerine sebebiyet verdiğini ifade etmektedirler. Onlara göre özel yetenekliler, toplum tarafından tanılanmış mükemmeliyetçilik standartının varlığını algılamakta ve kendilerini bu kalıba uydurmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanı sıra kendi değerlerini ortaya koymalarını ve ispatlamaları için mükemmeliyetçiliği bir araç olarak görmektedirler. Özel yetenekli çocuklar sahip oldukları kendine has duygu, düşünce ve algılama kapasiteleriyle, okulda ve diğer sosyal çevrelerinde bu durumdan dolayı bir takım olumlu ya da olumsuz ilgi ve tepkileri deneyim edinmektedirler. Özel yetenekli çocukların bu çok yönlü deneyimleri onların benlik gelişimlerini ve kendilerini ortaya koyma biçimlerini etkilemektedir (Metin, 1999).

Özel yetenekli çocukların çoğu arkadaş edinmekte ciddi problemler yaşamaktadır. (Webb, 1994; Winner, 1996). Bir annenin çocuğunu okulda diğer çocuklar arkadaşları ile yemek yerken onu tek başına görmesi ve bu durumdan dolayı çok üzülmesi ve kaygılanması hatta öğretmenlerine “Evladımın arkadaşsız kalmaması için ne önerirsiniz ne yapabiliriz?” şeklinde soru sorması bile kaçınılmazdır. Fakat bu durumun sürekli olup olmadığı bilmek çok önemlidir. Eğer bu durum sürekli böyle devam ediyorsa çok arkadaş edinmiyorsa ve arkadaş edinmeyi hiç bilmiyorsa o zaman durum ciddi olabilir (Martin ve Greenwood, 2000). Fakat çocuk okula gitmek istemiyorsa arkadaşlarının kendisi ile alay ettiğini dile getiriyorsa, arkadaş edinme pahasına, oyuncak ve kıymetli eşyalarını akranlarına veriyorsa, okulda alay ve dalga geçmeye maruz kalıyorsa, yetişkinler ile anlaşabildiği gibi akranları ile anlaşamıyorsa ve izole olmuş ise o zaman bu

çocuğun yardıma ihtiyacı olduğu sonucu çıkarılabilir (Martin ve Greenwood, 2000).

Özel yetenekli çocukların bu tür özelliklerinden dolayı kendileriyle benzer ilgi ve yeteneklere sahip arkadaş bulabilmeleri için özel bir çaba gösterip, yetişkinler tarafından yönlendirilmeleri gerekmektedir (Silverman, 2000). Bir çocuğun izole (arkadaşları tarafından kabul görmeyerek dışlanma) olma durumu çocuğa akademik başarısızlıktan çok daha büyük ölçüde bir zarar olarak karşımıza çıkmaktadır (Frosh, 1983). Özel yetenekli çocukların yapmayı sevdiği etkinlikler ile zevk aldıkları oyunlar akranlarından farklı olduğu için özel yetenekli çocukların akranları ile çatışma yaşamalarına ve onlardan uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Smutny, 2001). Özel yetenekli çocukların kendini bulunduğu gruptan farklı görmeleri ve kendilerini o grubun bir üyesi olarak görmeme durumu çok sık rastlanan bir durumdur (Webb, 1994). Bazı özel yetenekli çocuklar yalnız kalmama ve arkadaş edinme pahasına akranları ile iken özel yeteneklerini saklamakta ve hatta onlar gibi olduğunu gösterme çabası ve mücadelesi içine girmektedirler. Bazıları ise herhangi bir şey yapamayarak tamamen yalnız kalabilmektedir. Ancak kendini farklı göstererek arkadaş edinme mümkün değildir (Smutny, 2001).

Bu özellikler dışında özel yetenekli çocuklar hakkında bazı doğru bilinen yanlışlar vardır. Bunlardan biri daha popüler oldukları ve normal gelişen çocuklara göre daha mutlu olduklarıdır. Ancak özel yetenekli çocukların akranlara göre ilgilerinin farklı olması, içe kapanıklıkları ve herhangi bir işi yapmadaki tuhaflıkları arkadaşları tarafından tuhaf ve acayip olarak etiketlenmesine sebep olabilmektedir. Bu tür durumlar özel yetenekli çocukların arkadaş edinmesini zorlaştırmakta ve dolayısıyla dışlanmışlık ve yalnız kalma riski oluşabilmektedir. Bu tür sebepler özel yetenekli çocukların düşük benlik saygısı geliştirmelerine neden olmakta ve bunun sonucunda akademik başarıları düşebilmektedir (Hökelekli ve Gündüz, 2004). Özel yetenekli çocuklar sahip oldukları bilişsel özelliklerinden dolayı bir ikilem arasında kalmaktadırlar. Bu çocukların ilgi ve isteklerinin farklı olmasından dolayı kendi yaş grubundaki bireylerle rahatça uyum kuramamaları ve bilişsel açıdan kendilerinden bekleneni yerine getirme istekleri özel yetenekli çocukların yalnızlık duygusuna kapılmalarına sebep olabilmektedir. Ayrıca sosyal uyum problemleri yaşamalarına ve liderlik gibi özelliklerini geliştirebilmelerine engel teşkil edebilmektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkileri, onların sağlıklı bir sosyal duygusal gelişim geçirmeleri için büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkileri öğretmen görüşlerine tespit edilmiş ve

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

pratiğe yönelik olarak öneriler geliştirilmiştir. Bu nedenle bu araştırmanın literatüre ve uygulamalara ışık tutacak bilgiler vereceği varsayılmıştır. Ayrıca yapılan bu çalışmanın alanda akademik çalışmalar yapan araştırmacılara, akademisyenlere ve öğretmenlere yol göstereceği düşünülmektedir. Daha önce bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında (Metin 1999; Oğurlu ve Yaman, 2010; Gürcan, 2013; Hökelekli ve Gündüz, 2004; Çağlar, 2004) buna benzer bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın genel amacı öğretmen görüşleri doğrultusunda özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkileri nasıldır?
- 2- Özel yetenekli öğrenciler sosyal ilişkilerde ne gibi sorunlar yaşamaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanması sürecine, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerini betimlemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmalar veri toplama yöntemi olarak, görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi yöntemlerin kullanıldığı, doğal bir ortamda araştırma hakkında gerçekçi ve bütüncül bir tablo sunmayı hedefleyen bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yapılan bu araştırmada ise, görüşmeler yoluyla özel yetenekli çocukların akran ilişkilerini anlamak ve yorumlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışma özel yetenekli çocukların akran ilişkilerindeki durumu ortaya koymayı amaçlar. Bu nedenle araştırma bütüncül tek durum çalışması olarak desenlemiştir. Bütüncül tek durum deseninde tek bir analiz birimi (bir birey, bir kurum, bir program, bir okul vb.) vardır, genel standartlara pek uymayan aşırı, aykırı veya kendine özgü durumların çalışılmasında kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Gay, Mills ve Airasian (2012) ise bütüncül tek durum desenini diğer araştırma türlerine kıyasla somut ve aydınlatıcı bilgi sağlaması açısından benzersiz olarak nitelemişler ve durum çalışması deseninde sunulan verilerin okuyucunun zihninde kendi bilgi, deneyim ve anlayışlarıyla karşılaştırabileceğini ifade etmişlerdir.

Çalışma Grubu

Araştırmada özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerini incelemek için oluşturulan çalışma gurubu, amaçlı örnekleme yöntemi olan ölçüt örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Ölçüt örnekleme yöntemlerinde asıl olan noktanın seçilecek durumların bilgi sağlama açısından zengin olması ve ölçütün araştırmacı tarafından oluşturulacağı ifade edilmektedir (Marshall 1996; Marshall ve Rossman 2014). Bu bağlamda araştırmada ölçüt, özel yetenekli öğrencilerin derslerine giren ve Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan öğretmenler olmuştur. Bu doğrultuda 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ve Sanat Merkezinde görev yapan 8 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Aşağıda verilen Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 1.

Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	N
Cinsiyet	Kadın	2
	Erkek	6
Eğitim Durumu	Lisans	5
	Yüksek Lisans	3
	1-5 yıl	1
Hizmet Yılı	6- 10 yıl	3
	11-15 yıl	3
	15 yıl üstü	1

Tablo 1’e bakıldığında araştırmaya, 2’si kadın 6’sı erkek olmak üzere toplam 8 öğretmen katılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin 5’i lisans, 3’ü yüksek lisans düzeyinde eğitim durumuna sahiptir. Araştırmada, üç öğretmen 6-10 ve 3 öğretmen 11-15 yıl, bir öğretmen 1-5 ve bir öğretmen ise 15 yıl üstü hizmet yılına sahiptir.

Veri toplama araçları

Araştırmada odak grup görüşmesi veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi; Önceden belirlenmiş konuya odaklanmış ve katılımcıların fikirlerini belirlerlemek için bir grup ile yapılan nitel araştırma yöntemine denir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Powell, Single ve Lyold’a (1996) göre odak grup görüşmesi “Araştırmacı tarafından daha önce seçilen bir grubun

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

bir araya getirilerek, araştırma sorusu için onların fikir ve görüşlerinin belirtilmesi ve tartışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin elde edilebilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Nitel araştırmalarda konunun bir bütün olarak ele alınabilmesi için ve verilerin düzgün bir şekilde değerlendirilmesi için araştırma sorularının bir uzmanca teyit edilmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda araştırmacı, özel yetenekliler alanında bir uzmanın görüşleri doğrultusunda araştırmanın sorularını hazırlamıştır. Daha sonra araştırmacı, oluşturulan soruları alanda uzman iki akademisyen ile tekrar incelemiş ve başlangıçta 7 soru olarak tasarlanan görüşme soruları uzmanların görüşleri doğrultusunda 5'e düşürülmüştür. Araştırmacı tarafından yöneltile soruların öğretmenler tarafından kolay ve anlaşılır olmasına, katılımcıları yönlendirmemesine dikkat edilmiştir.

Verilerin toplanması

Araştırmanın yapılması için Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu tarafından 09 Haziran 2020 tarih ve 51944218-300 sayılı yazısı ile izin alınmıştır. Araştırmanın alt problemlerinin yanıtları önceden belirlenmiş 8 Bilim ve Sanat Merkezi öğretmeni ile odak gruplarla yapılan görüşmelerle elde edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler gönüllü olarak katılmışlardır. Araştırmacı tarafından katılımcılara bu çalışmada elde edilecek verilerin üçüncü şahıslara verilmeyeceği sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacağı belirtilmiştir. Ayrıca çalışma için gerekli izinler katılımcılara ve Bilim ve Sanat Merkezi müdürlüğüne ibraz edilmiştir. Araştırmacı görüşme sorularını katılımcılardan izin alarak, aynı tarzda ve ses tonuyla yöneltmiştir. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazıya çevrilmiştir. Katılımcıların vermiş olduğu yanıtlar çalışmayı yürüten araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlar çalışmanın bulgular bölümünde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Araştırmada, verilerden elde edilen aktarılabilirliği sağlamak için araştırmacı tarafından amaçlı örnekleme alınmış ve ayrıntılı betimlemeler yapılmıştır. Yapılan araştırmanın tutarlılığını sağlamak amacıyla elde edilen kodlar iki araştırmacı tarafından karşılaştırılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin arşivlemesi yapılmış ve bu sayede teyit edilebilirliği sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada elde edilen verilerin güvenilirliğini sağlamak için ise araştırmayı yapan araştırmacı dışında olan iki uzman tarafından veriler incelenmiş ve katılımcıların vermiş olduğu cevaplar ile karşılaştırmalar

yapılmıştır. Aşağıda verilen Tablo 2’de öğretmenlere yönelik olarak, araştırma soruları ile bağlantılı görüşme sorularına ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2.

Öğretmenlere Yönelik Araştırma Soruları ile Bağlantılı Görüşme Soruları

Bağlantılı Görüşme Soruları	Araştırma Soruları
1. Özel yetenekli çocukların oyunlarında neler gözlemliyorsunuz? ---- oyun içerisinde rolleri.	Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkileri nasıldır?
2. Sizce özel yetenekli çocuklarda akran seçiminde temel değişken nedir? ----onların birbirlerini tercih etmesinde en etkili faktör nedir?	Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkileri nasıldır?
3. Özel yetenekli olma olgusu bu çocukların akran ilişkilerini sizce etkiliyor mu? Nasıl?	Özel yetenekli öğrenciler sosyal ilişkilerde ne gibi sorunlar yaşamaktadır?
4. Özel yetenekli çocuklarda kız veya erkek olma durumuna göre akran ilişkileri değişiyor mu? Bu konuda örnek verir misiniz?	Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkileri nasıldır?
5. Özel yetenekli çocuklarda akran ilişkilerinde karşılaşılan sorunlar nelerdir? Örnekler verir misiniz?	Özel yetenekli öğrenciler sosyal ilişkilerde ne gibi sorunlar yaşamaktadır?

Yukarıda verilen Tablo 2’de görüleceği üzere, araştırmanın birinci alt problem cümlesine yönelik olarak öğretmenlere 3, ikinci alt problem cümlesine yönelik olarak da 2 soru yöneltilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, araştırmacı tarafından elde edilen yazılı verilerin temel içeriklerinin aktarılması, ifade edilmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Bu bağlamda çalışmada birbirine benzer olan veriler belirli kategoriler, temalar ve kodlar çerçevesinde toplanmış olup, araştırmada elde edilen verilerin kolay ve anlaşılır olması sağlanmıştır.

Araştırmada içerik analizi yapılırken öğretmenlerin arasındaki tutarlılık belirlenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar öncelikle temalara ayrılmış ve araştırmacı tarafından kategorize edilen veriler ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlanan veriler alanda uzman olan iki akademisyen tarafından incelenmiştir. Bu sayede araştırmanın inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2016) göre yapılan araştırmalarda doğrudan alıntılara yer verilmesi, uzman görüşünün alınması, daha fazla araştırmacının dâhil edilmesi, araştırmada çeşitleme yoluna gidilmesi yapılan araştırmanın inandırıcılığını artırmaktadır. Verilerin analizi sürecinde, öğretmenlerden izin alınarak etik ilkeler doğrultusunda öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7 ve Ö8 kod numarası verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerini açık ve net bir şekilde

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

yansıtabilmek amacıyla bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Araştırmada bunun dışında, araştırmacı tarafından elde edilen veriler değerlendirilmiş, tekrar tekrar çözümlenmiş ve araştırmacı dışında iki sınıf eğitimi uzmanının araştırma sürecinin tüm aşamalarına ilişkin değerlendirmede bulunması sağlanmıştır. Bu sayede, uzman incelemesi aracılığıyla veriler üzerinde tekrar düşünülmesi, veriler arasındaki oluşan boşlukların kapanması, daha güçlü ve derin fikirlerin ortaya çıkması sağlanmıştır (Creswell, 2014).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerine yönelik öğretmen görüşlerine burada yer verilmiştir.

Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerine yönelik bulgular

Bu bölümde öğretmen görüşlerine göre özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerine yönelik öğretmen görüşleri aşağıda verilen Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.
Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkileri

Tema; Akran İlişkileri		
Kategoriler	Kodlar	Görüşe Katılma Sayısı (n)
Akran seçiminde temel değişken	Kazanma hırsı	4
	Cinsiyet	6
	Liderlik	6
	Kurallara bağlılık	6
	Anlaşılmak isteği	7
	Ortak ilgi/payda	7
Özel yetenekli olma olgusu	Kıskançlık	6
	Israr	4
	Şımartılma	3
	Aidiyet	4
	Beklentilerin baskısı	8

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların akran ilişkileri teması, akran seçimi temel değişken kategorisine ait görüşlerine göre öğrencilerde; kazanma hırsı, liderlik, kurallara bağlılık, anlaşılmak isteği ve ortak ilgi/payda ve cinsiyetin ise akran seçiminde temel değişken olduğu görülmüştür. Bu kategoride dikkat çeken öğrencilerde anlaşılmak isteği (n:7) ve ortak ilgi/payda (n:7) kodu olmuştur. Araştırmada öğretmenler, öğrencilerin kendini anlayan kişiler ile daha iyi anlaştıkları ve ortak ilgi alanlarına sahip olmanın akran seçiminde önemli etken

olduğu görüşünü bildirmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerle yapılan görüşmeler şu şekildedir.

“Çocuklar ailesel beklentiler ve toplumsal algının farkında olduklarından kendilerine arkadaş seçerken belirli sınırlar içerisinde kalmaktadırlar. Zeki çocuk- zeki arkadaş eğilimi.” (Ö6)

“Etkinliklerimizde kendilerine yöneltilen sorulara cevap verirken veya düşüncelerini aktarırken diğer öğrenciler tarafından anlaşılmak istiyorlar. Gruptaki akranları ile tartışırken anlaşılama durumu yaşandığında sinirli davranışlar sergiliyorlar. Bu yüzden akran seçiminde bu durumu göz önünde bulunduruyorlar.” (Ö8)

Tablo 3’te katılımcıların akran ilişkileri teması, özel yetenekli olma olgusu kategorisine ait görüşlerine göre ise öğrencilerde; kıskançlık, ısrar, şımartılma, aidiyet ve kendilerinden beklenti olduğu görüşü vardır. Bu kategoride dikkat çeken kodlar ise kıskançlık (n:6) ve beklentilerin baskısı (n:8) olmuştur. Araştırmada öğretmenlerin görüşlerine göre, öğrencilerin çevrenin kendilerinden beklentilerinden dolayı, olduğu gibi davranmakta sorunlar yaşadıkları, kendilerini kabullendirmek için mücadele verdikleri, çevreleri tarafından kabul görmede sorunlar yaşadığı şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. Bu konuda öğretmenlerle yapılan görüşmeler şu şekildedir.

“Özel yetenekli çocuklar arkadaş ilişkileri konusunda zaman zaman problemler yaşayabilmektedirler. İleri derecedeki zihinsel gelişimleri nedeniyle genellikle kendinden daha büyük çocuklarla ya da yetişkinlerle iletişim kurma eğilimindedirler.” (Ö2)

“Zihinsel performanslarının üst düzey olmaları sonucunda elde ettikleri başarılar çoğunlukla akranları tarafından kıskanmalarına, lakaplar takılmasına ve bazı durumlarda dışlanmalarına neden olabilmektedir. Bu duruma ek olarak öğretmenlerin bu çocuklara karşı pozitif tavırları da akranlarının kıskançlığını artırabilmektedir. Bunların sonucu olarak özel yetenekli öğrenciler akranları tarafından kabul görmek için farklılıklarını saklamaya çalışmakta, becerilerini sergilemekten çekinmektedirler. Bir diğer hususta özel yetenekli çocukların olaylar karşısında ısrarcı davranışlarıdır.” (Ö4)

Özel yetenekli öğrencilerin sosyal ilişkilerine yönelik bulgular

Bu bölümde öğretmen görüşlerine göre özel yetenekli öğrencilerin sosyal ilişkilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin sosyal ilişkilerine yönelik öğretmen görüşleri aşağıda verilen Tablo 4’te verilmiştir.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre
İncelenmesi

Tablo 4.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal İlişkileri

Tema; Sosyal İlişkiler		
Kategoriler	Kodlar	Görüşe Katılma Sayısı (n)
Karşılaşılan sorunlar	Kıskançlık	4
	Liderlik	3
	Benmerkezcilik	7
	En iyi olma arzusu	8
Oyunlarda sosyal ilişkiler	Kızlarda daha iyi sosyal ilişki	6
	Erkeklerde daha iyi sosyal ilişki	2

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların sosyal ilişkiler teması, karşılaşılan sorunlar kategorisine ait görüşlerine göre öğrencilerde kıskançlık, liderlik, benmerkezcilik ve en iyi olma arzularının sorun oluşturduğu görüşü vardır. Bu kategoride dikkat çeken öğrencilerde oluşan benmerkezcilik (n:7) ve en iyi olma arzusu (8) kodu olmuştur. Araştırmada öğretmen görüşlerine göre öğrenciler, en iyi olma arzusu içinde benmerkezci bir eğilim göstermektedirler. Bu konuda öğretmenlerle yapılan görüşmeler şu şekildedir.

“Özel yetenekliler özellikle sevdikleri alanda/oyunda yüksek düzeyde motivasyona sahiptirler. Eğer oynayacakları oyunlar ve internet ortamı onları mutlu ederse ilgileri normalden yüksek düzeyde olabilir, bu durum çocuğun internet ortamına bağımlılığını veya sevdiği oyunla uzun zaman geçirme riskini veya durumunu ortaya çıkarabilir.” (Ö4)

“Özel yetenekli çocukların diğer çocuklara göre bilgisayar ve internete karşı daha yatkın oldukları söylenebilir. Diğer oyunlarda ise, daha çok zaman geçirme, hırs ve rekabet ortamının ortaya çıkacağı söylenebilir, çünkü özel yetenekli çocukların farkındalığı akranlarına göre daha yüksek düzeydedir. (Ö1)

“Liderler, aktif katılımcıdırlar, yenilgiyi kabullenmezler, genelde kurallara bağlı ve yapılandırılmış oyunları tercih ederler.” (Ö7)

Tablo 4’te katılımcıların sosyal ilişkiler teması, oyunlarda sosyal ilişkiler kategorisine ait görüşlerine göre sosyal ilişkilerin erkek öğrencilere (n:2) oranla kız öğrencilerde (n:6) daha iyi olduğu görüşü vardır. Bu konuda öğretmenlerle yapılan görüşmeler şu şekildedir.

“Özel Yetenekli çocuklarda kız veya erkek olma durumuna göre akran ilişkileri, bu konuda üstün veya özel yetenek durumuna göre akran seçimine giderler. Yani kendilerini anlayabilecek, hislerine ortak olacak, bakış açısının zengin olacağı akranları tercih ederler. Kız veya erkek olması birinci dereceden

önemli olmamakla birlikte kendi cinsiyetlerinden olanla daha zengin bir paylaşıma gideceklerinden dolayı ikinci bir tercih olarak da aynı cinsiyetten olan arkadaşlıkları tercih ederler. Bana göre kız öğrencilerin sosyal ilişkileri daha güçlü oluyor.” (Ö3)

“Genelde erkeklerin erkeklerle, kızlarında kızlarla oyun oynayıp birlikte vakit geçirdikleri gözlemlemekteyim. Ayrıca kız öğrencilerde sosyal ilişkilerin daha güçlü olduğu kanaatindeyim.” (Ö5)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Özel yetenekli öğrencilerin akran seçiminde temel değişkenin kazanma, cinsiyet, liderlik, kurallara bağlılık, anlaşılma isteği ve ortak ilgi gibi alanlar olduğu görülmüştür. Özel yetenekli çocuklar zihinsel olarak kendilerine uygun ortamlar ve akranlar seçmeyi tercih ederler. Coleman ve Cross (2001) yapmış oldukları araştırmaya göre özel yetenekli çocuklar yaş farkına bakmaksızın zihinsel akranları ile beraber olmayı istemektedirler.

Özel yetenekli öğrenciler bireysel davranma, tek başına hareket etme eğiliminde oldukları ve benmerkezci bir yapıya sahip oldukları için ilgi alanları karmaşık olabiliyor. Bu tür öğrencilerin daha kompleks düşünceleri yaşlıları ile sağlıklı iletişimi engelliyor. Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin tercihlerinin farklı olması, lider olmaları, onları yalnızlaştırmakta ve bencilleştirmektedir. Gross (2002) bu çalışmaya paralel olarak özel yetenekli öğrencilerin çocukların arkadaşlık seçimi normal akranlarından farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Başka bir araştırmada ise Özbay (2013) özel yetenekli bireyler bulundukları ortam ve gruplarda popüler konumda oldukları için bu gruplarda kural koyucu ve hakemlik görevlerini üstlenirler ancak oyunlarda ve etkinliklerde ilgileri ve beklentileri farklı olduğu için akranlarının oyunlarını basit ve saçma bulabilmektedirler. Bu araştırmayı destekler şekilde İnci’de (2014) bu bireylerin liderlik özelliklerinden dolayı grubu yönlendirme, gruba istediklerini yaptırma ve doğru bildiklerinden şaşmama eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. Karabulut’un (2018) yapmış olduğu araştırmada ise özel yetenekli bireyler; zoraki etkinliklere katılım sağlamada direnç gösterme, iş birliğine açık olmama, inatçılık ve bildiğini okuma gibi bazı davranışları gösterdiklerini ifade etmiştir.

Özel yetenekli öğrenciler ilgi duydukları, sevdikleri oyunlarda daha motive olmakta; oyunlarda liderlik özellikleri göstermekte, kazanma hırsları yüksek olmakta ve kaybetmekten hoşlanmamaktadırlar. Çağlar (2004), çalışmasında özel yetenekli öğrencilerin ilgi duydukları alanların ve liderlik özelliklerinin sosyal ilişki kurmada önemli olduğunu belirtmesi bu yapılan araştırmayla benzerlik

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

göstermektedir. Gross (2002) 700 (5-12 yaş aralığında) çocuk ile yaptığı çalışmada çocukların kronolojik yaştan ziyade zihinsel yaşa göre arkadaşlık kurduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özel yetenekli öğrenciler kız veya erkek olma durumuna göre akran ilişkileri, bu konuda üstün veya özel yetenek durumuna göre akran seçimine gitmektedirler. Yani kendilerini anlayabilecek, hislerine ortak olacak, bakış açısının zengin olacağı akranları tercih etmektedirler. Kız veya erkek olması birinci dereceden önemli olmamakla birlikte kendi cinsiyetlerinden olanla daha zengin bir paylaşıma gideceklerinden dolayı ikinci bir tercih olarak da aynı cinsiyetten olan arkadaşlıkları tercih etmektedirler. Elcik (2011) özel yetenekli öğrenciler ile ilgili yaptığı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sosyal-duygusal beceri puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda da özel yetenekli çocukların arkadaş olarak; daha çok kendi seviyelerinde, benzer ilgilere sahip olan kişileri arkadaş edindikleri ve ayrıca akranlarından daha üstün olanları tercih ettikleri görülmektedir (Rogers, 1986; Renzulli, Smith, White, Callahan, ve Hartman, 2002; Clark, 2007; Levent, 2011). Ancak Oğurlu (2010) özel yetenekli bireylerin sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkilerini incelediği alanyazın çalışmasında araştırmaların farklı sonuçlar göstermesine rağmen yakın zamanda yapılan çalışmalarda özel yetenekli bireylerin akranlarına göre hemen hemen eşit düzeyde sosyal uyuma ve arkadaşlık ilişkilerine sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Özel yetenekli öğrencilerin akran ilişkilerinde problemler yaşadıkları görülmüştür. Bu problemlerin giderilmesi için bu öğrencilere yönelik akran destek eğitimlerinin verilmesi önerilebilir. Bu öneriyi destekler mahiyette, Parker ve Asher'ın (1987) yapmış oldukları çalışmada, düşük akran kabulünün daha sonraki yaşlarda bu çocuklarda ciddi uyum problemlerine neden olabileceğini ifade etmişlerdir.

Özel yetenekli öğrencilerin bireysel olarak kıskançlık, kazanma hırsı gibi duygusal sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu tür öğrencilere yönelik olarak öğrencilerin bu duygularının önüne geçici tedbirlerin alınması önerilebilir. Elcik (2011) yaptığı çalışmada Türkiye'de özel yetenekli bireylerin sosyal-duygusal gereksinimlerinin yeterince karşılanmadığı sonucuna varmıştır. Oysaki Uysaler (2015) özel yetenekli öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek için bu bireylerin desteğe ihtiyaç duydukları ifade etmektedir. Benzer şekilde Bapoğlu ve Dümenci (2018) sosyal beceri eğitimi alan öğrencilerin akran ilişkilerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yeterli derecede bir eğitim almadıkları hizmet içi

eğitimler ile öğretmenlerin bu yönlerinin geliştirilmesi ve gerekli eğitimleri almaları önerilebilir.

Yapılan bu araştırma, Doğu Anadolu Bölgesi'nin bir il merkezinde Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan 8 öğretmen ile yürütülmüştür. Başka araştırmalarda bölge bazındaki tüm Bilim ve Sanat Merkezlerinde çalışan öğretmenlerle yapılabilir.

Bu araştırmada, Bilim ve Sanat Merkezinde çalışan öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Başka bir araştırmada öğretmenlerle birlikte öğrencilerinde görüşleri alınabilir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Asher, S.R. & Parker, J.G. (1989). *Significance of peer relationship problems in childhood*. Academic Publishers.
- Bainbridge, C. (2020). Why gifted children may have social and emotional behavior problems. <https://www.verywellfamily.com/social-and-emotional-problems-affecting-gifted-children-1449336>, Erişim tarihi: 12.09.2019.
- Bapoğlu Dümenci, S.S. (2018). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Akran İlişkilerine Sosyal Beceri Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi.
- Clark, B. (2007). *Growing Up Gifted*. (7th ed.). Pearson Education, Inc.
- Cohen, L. M. L. & Morrison, K.(2007). *Research Methods in Education*. 6th edition. Rouledge.
- Coleman, L. & Cross, T. (2001). *Being Gifted in School: An Introduction to Development, Guidance, and Teaching*. Prufrock Press
- Creswell, J. W. (2014). *A Concise Introduction to Mixed Methods Research*. SAGE publications.
- Çağlar, D. (2004). Üstün zekâlı çocukların özellikleri. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, & A. E. Bilgili (Eds), *I.Türkiye üstün yetenekli yocuklar kongresi makaleler kitabı* (ss. 11-124). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Elcik, F. (2011). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Çevresinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi ile Sosyal Duygusal Becerileri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi.
- Gross M.U.M. (2002). Musings: Gifted children and the gift of friendship. *Open Space Communications, Understanding Our Gifted*, 14(3), 27–29

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre
İncelenmesi

- Frosh, S. (1983). *Children and teachers in schools*. Academic Press.
- Gay, L. R., Mills, E.G. & Airasian, P. (2012). *Educational Research Competencies for Analysis and Applications*. Pearson Education Inc.
- Gürçan, T. (2013). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi. <https://evrimagaci.org/photo/tr/maslowun-ihtiyaclar-hiyerarşisi>. Erişim tarihi: 12.08.2019.
- Hökelekli, H. & Gündüz, T. (2004). *Üstün Yetenekli Çocukların Karakter Özellikleri ve Değerler Eğitimi*. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (23 - 25 Eylül 2004). Çocuk Vakfı Yayınları.
- İnci, G. (2014). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf İçi Davranış Sorunlarının Belirlenmesi ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Karabulut, R. (2018). *İlkokula Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Problem Çözme Becerilerine Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi.
- Lease, A. M., Musgrove, K. T. & Axelrod, J. L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likeability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development*, 11(4), 508-533.
- Levent, F. (2011). *Üstün Yeteneklilerin Eğitime Yönelik Görüş ve Politikaların İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice*, 13(6), 522-526.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. Sage.
- Martin, M. & Greenwood, C.W. (2000). *Çocuğunuzun Okulla İlgili Sorunlarını Çözebilirsiniz*. Sistem Yayıncılık.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Öz Aşama Matbaacılık.
- Neihart, M. (2006). Services that meet social and emotional needs of gifted children. In J. H. Purcell & R. D. Eckert (Eds.). *Designing Services and Programs for High Ability Learners: A Guidebook for Gifted Education* (pp. 112-124). Corwin Press.
- Oğurlu, Ü. & Yaman, Y. (2010). Üstün zekâlı/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 213-223.

- Oğurlu, Ü. (2010). Üstün zekâlı ve yeteneklilerde sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkileri: Literatür taraması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39), 90-99.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını <http://www.aep.gov.tr/wpcontent/uploads/2012/10/UstunYetenekliCocuklar.pdf>, Erişim tarihi: 12.08.2019.
- Parker, J. G. & Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are lowaccepted children at risk? *Psychological Bulletin*, 102, 357–389.
- Parker, J. G. & Gottman, J. M. (1989). Social and emotional development in a relational context: Friendship interaction from early childhood to adolescence. In T. Brendt, & G. Ladd (Eds.), *Peer Relationships in Child Development* (pp. 95–131). Wiley.
- Powell, R. A., Single, H. M. & Lyold, K. R. (1996). Focus groups in mental health research: Enhancing the validity of user and provider questionnaires. *International Journal of Social Psychology*, 42 (3), 193-206.
- Renzulli, J., Smith, L., White, A., Callahan, C. & Hartman, R. (2002). *Scale for Rating Behavioral Characteristics of Superior Students*. ERIC. Creative Learning Press.
- Rogers, M. (1986). *A Comparative Study of Developmental Traits of Gifted and Average Children*. Unpublished doctoral dissertation, University of Denver.
- Roberts, S. M. & Lovett, S. B. (1994). Examining the AF in gifted: Academically gifted adolescents' physiological and affective responses to scholastic failure. *Journal for the Education of the Gifted*, 17(3), 241-259.
- Silverman, L.K. (2000). *The Gifted Individual*. In L.k. Silverman (Ed.), *Counseling the Gifted and Talented* (pp.3-28). Love Publishing Company.
- Smutny, J.F (2001) *Stand Up for Your Gifted Child*. Free Spirit Publishing.
- Uysaler, H. (2015). *Arkadaşlık Becerilerini Geliştirme Programının Üstün Zekâlı Öğrencilerin Arkadaşlık İlişkilerine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Akran İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre
İncelenmesi

Webb, J. (1994). Nurturing social-emotional development of gifted children. *The Council for Exceptional Children*.

Winner, E. (1996). *Gifted Children*. Basic Books.